

Uuring „Isad ja lapsehoolduspuhkus”

Uuring „Isad ja lapsehoolduspuhkus” viidi läbi Poliitikauuringute Keskus PRAXISE poolt EV Sotsiaalministeeriumi tellimisel. Uuringu läbiviijateks olid PRAXISE analüütik Marre Karu ja külalisuurijad Kairi Kasearu ja Helen Biin.

Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada peamised põhjused, miks lapsehoolduspuhkusele jäämine on meeste seas nii vähelevinud. Õigus lapsehoolduspuhkusele ja vanemahüvitisele on nii meestel kui naistel, kuid sotsiaalkindlustusameti andmetel Eestis vanemahüvitise saajatest ainult alla 2% mehed. Millised on peamised tegurid, mis takistavad või siis vastupidi võiksid soodustada isa kojujäämist?

Uuringu raames viidi läbi **20 süvaintervjuud isadega**, kellest pooled olid lapsega kodus olnud ning pooled mitte. Intervjuude käigus kirjeldasid isad oma kojujäämise või mittejäemise põhjuseid, arutlesid üldiselt lapsehoolduspuhkuse teemadel ning väljendasid oma arusaamasid isaks olemisest. Erinevalt suurevalimilistest kvantitatiivuuringutest polnud antud uuringu eesmärgiks kirjeldada seda, kui paljud mehed Eestis ühel või teisel põhjusel lastega koju jäävad või kui laialt ühiskonnas pooldatakse kojujäämist, vaid välja selgitada, millised on põhjused meeste käitumise taga. Lisaks isade intervjuuerimisele viidi läbi kolm **fookusgrupi intervjuud ettevõtete ja asutuste tööandjate esindajatega** erinevatest Eesti piirkondadest, et välja selgitada, mida tähendab meeste kojujäämine tööandjate jaoks.

Meeste kojujäämine ei ole reeglina tingitud vaid ühest põhjusest neil on terve rida argumente ja põhjuseid nii kojujäämise poolt ja kui ka vastu.

Argumendid, mida mehed oma kojujäämise poolt esitasid puudutasid nii naise soove ja vajadusi, mehe enda soove ja vajadusi kui ka pere majanduslikke huvisid. Üheks mehe **kojujäämise põhjuseks** on see, kui lapse ema soovib jätkata oma õpinguid või tagasi tööle minna. Samuti oli mehi, kes jäid koju koos naise ja lapsega, et olla naisele abiks ja toeks. Teisalt oli oluline ka mehe enda soov ja vajadus veeta rohkem aega oma lapsega ja täita isa rolli, mis tööl käimise kõrvalt alati võimalik pole. Ka nähakse kojujäämises võimalust võtta töökohas aeg maha ning eemalduda tööelust või ollakse lapsega kodus töökoha vahetuse ajal. Lisaks võib materiaalselt olla kasulikum kui ema naaseb peale lapse sünni tööle ja isa jääb lapsega koju – seda näiteks juhul kui naine enne lapse sünni ei töötanud, mistõttu tema vanemahüvitis on tunduvalt madalam kui mehel.

Pooltargumendid

- Naine soovib tööle/õppima minna
- Naine vajab kodus abi
- Soov lapsega koos olla
- Materiaalsed kaalutlused
- Vaheldus tööst
- Töökohavahetus

Vastuargumendid

- Laps vajab ema/imetamine
- Hirm hakkama saamise ees
- Materiaalsed kaalutlused
- Töökohustused
- Hirm karjääri ohustada/tööd kaotada
- Lapse ema soovib kodus olla
- Ühiskond ei mõista

Kojujäämise vastu esitatud argumendid peegeldavad vastu ühiskonnas levinud arusaama, et ema saab lapsega paremini hakkama kui isa ning seetõttu kardavad mehed, et isegi kui nad koju jäävad, ei pruugi nad lapse hoidmise ja kasvatamisega hakkama saada. Samas tunnevad mehed, et nad on tööl asendamatud ja kuna ema nuginii lapsega paremini hakkama saab, siis pigem eelistatakse töötamist. Teisalt takistab isade kojujäämist arvamus, et materiaalselt

perekond kaotaks kui isa jääks lapsega koju¹, mis näitab, et kõik mehed ei ole informeeritud vanemahüvitise skeemist ning selle detailidest. Lisaks kardetakse, et töölt eemalviibimine võib mõjutada edaspidist karjääri. Samuti ei tohi ära unustada, et kuna tasustatud lapsehoolduspuhkusele on võimalik jääda ainult ühel vanemal korraga, siis isa kojujäämine sõltub sellest, kas ema ise soovib jääda või mitte.

Kuigi kojujäämise eelduseks on teadlikkus võimalusest koju jääda, selgus uuringust, et mitte kõik mehed ei pruugi oma õigusest teadlikud olla. Kuid isegi siis, kui ollakse lapsehoolduspuhkusest teadlikud, ei teadvusta kõik mehed seda enda jaoks kui reaalselt ja tõsiseltvõetavat võimalust.

Tööandjate jaoks tähendab töötaja lapsehoolduspuhkusele jäämine asendaja leidmist ja seega ei ole nende jaoks praktilist erinevust selles, kas koju jääb mees või naine. Tööandja peamiseks mureks on seega **uue töötaja leidmine**, mille keerukus **sõltub teistest asjaoludest**. Leiti, et meeste suurema osakaalu tõttu juhtivatel ametikohtadel ja teatud spetsiifilist kvalifikatsiooni nõudvatel ametikohtadel, võiks meeste laiaulatuslikum kojujäämine mõnede ettevõtete jaoks osutada probleemiks. Samuti kaasneb meestöötaja kojujäämisega tööandjale nii-öelda suurem **üllatusmoment** ning **lühem aeg uue töötaja leidmiseks**.

Kuna eeldatakse, et isad ei jää koju terveks lapsehooldusperioodiks vaid jagavad seda emaga, siis tähendaks see ettevõtjate jaoks **suuremat töötajate liikumist** ning asendajate leidmist lühemaks perioodiks. Teisalt võib sellega kaasneda ka positiivne aspekt, nimelt kuna koju jäädakse lühemaks perioodiks siis töötaja **kaotab vähem** oma **töölases kvalifikatsioonis**. Kuna lapsehoolduspuhkusele jäämine tähendab töötaja eemalviibimist suhteliselt pikaks ajaks, siis tööandjale on oluline, et ka puhkuse ajal säiliks side töötaja ja tööandja vahel. Siit tulenevalt tuleks ühitada lapsehoolduspuhkusel viibimine paindlike töövormidega. Tööandjad leidsid, et kodus töötamine ning osalise tööajaga töötamine oleks kasulik nii tööandjale kui töötajale. Siiski selline lahendus sobib teatud töö- ja ametikohtadele paremini.

Kokkuvõtvalt:

- Mehed ei jää koju vaid rahalistel põhjustel, paljuski sõltub see informeeritusest ning ühiskonnas valitsevatest hoiakutest ja stereotüüpidest.
- Isade kojujäämine ei ole niivõrd mõjutatud rahalistest põhjustest vaid hoiakulistest. Seega vanemahüvitise skeem võimaldab isadel koju jääda kuid ta ei ole otseselt põhjuseks, miks koju jäädakse.
- Endiselt on levinud hoiak, et isa on asendamatu tööl kuid mitte perekonnas, seega tuleks rohkem tähelepanu pöörata isa rolli väärtustamisele ühiskonnas.
- Osaliselt on see tingitud ka sellest, et endiselt toimub valik „töö või kodu”, mitte „töö ja kodu“ vahel. Paremad võimalused lapsehoolduspuhkuse ajal töötamiseks või võimalus olla nii-öelda osajaga lapsehoolduspuhkusel aitaksid kaasa meeste paremale töö ja pereelu ühitamisele.

¹ See on tõene kõrgepalgaliste isade puhul. Kõrgepalgalistele vanematele ei kompenseerita sissetulek täies mahus, vaid ülempiiri ulatuses, milleks on üle-eelmise aasta kolmekordne keskmine palk (2006 aastal 19 191 krooni, 2007. aastal 21 624 krooni).